

До питання про формування екологічної мережі в гірничо- промислових регіонах

Тетяна Карпенко

Олена Лаконова

Дарья Шиян

Криворізький державний педагогічний університет

М. Кривий Ріг, Україна

- Сьогодні охорона довкілля знаходить своє відображення в концепції екологічної мережі. Створення екомереж України закріплено на законодавчому рівні. Згідно закону, під екологічною мережею розуміється єдина територіальна система, яка включає ділянки природних ландшафтів, що підлягають особливій охороні, і території та об'єкти природно-заповідного фонду, курортні і лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні території та об'єкти інших типів, що визначаються законодавством України.

- Складовими екомереж є екоцентри (ліси, масиви степів, ріки, озера), екокоридори (балкова та річкова мережа, лісосмуги), буферні зони (вилучені з використання землі навколо екоцентрів і екокоридорів), які зв'язані між собою територіально та функціонально. Екомережа має територіально-сітьову структуру, де первинними елементами виступають елементарні ландшафтні комплекси – фації, підурочища, урочища та місцевості. В просторі екомережі доцільно поділяти на Національну (в рамках країн), регіональні (наприклад в межах областей) та локальні (адміністративного району, менший за область регіон тощо).

- В гірничо-промислових регіонах, де ландшафти зазнали впливу людини, в якості елементів регіональної екологічної мережі пропонуємо розглядати антропогенні ландшафти. При виборі антропогенних ландшафтів під елементи локальної та регіональної екомереж ми маємо керуватися цінністю провальних і кар'єрно-відвальних комплексів.
- Кар'єри можуть бути віднесені до екоцентрів. Кар'єр має бути відпрацьованим; залізорудним, піщаним, гранітним, вапняковим, глинястим та старим (віком 50- 100 років). Залізорудні та гранітні кар'єри повинні бути глибокими (60-80 м) та багатоярусними, площею кілька десятків гектарів. На Криворіжжі такими є залізорудні Тернівський та №2 Центрального ГЗК, «Візирка» гранітні Карачунівський та Жовтневий, південні вапнякові, піщані і глинясті в балках Криворіжжя.

Кар'єр №2 ПрАТ Центральний ГЗК

Озеро в Карачунівському гранітному кар'єрі

Озеро № 1 «Візирка північна»

Жовтневий гранітний кар'єр з озером

- Відвали можуть виступати в якості екоцентрів. Відвали повинні бути повністю відсипані, віком близько 100 років і більше, відрізнятися високим ступенем самозаростання та рекультивованості; можуть мати різноманітні форми, розміри та субстрат. На Криворіжжі такими є старі відвали Центрально-Міського району міста, скельні відвали підземних рудників, залізорудні відвали гірничо-збагачувальних фабрик, шламосховище (гідровідвал), відвали Коломоївського гранітного кар'єру.

**Залізорудний кар'єр з відвалами дореволюційних рудників
Б.К.Д. та Копилова №1**

Лівобережний відвал ПАТ Південний ГЗК

Правобережний відвал ПАТ Південний ГЗК

- В якості екоцентрів можуть виступати і провали підземних рудників. Розрізняють зони зрушення та власне провальні утворення (котловини, лійки, каньйони глибиною до 150 м). Провальні зони здебільшого засипані, але деякі майже не перетворені. До таких належать провали Інгулецького ГЗК, бувшого РУ ім. Леніна, бувшого РУ ім. Кірова, бувшого РУ ім. Р.Люксембург.

Провальна зона шахти ім. Фрунзе ПАТ «Суша Балка»

Провальна зона шахти Ювілейна ПАТ «Суша Балка»

Провальна зона шахти Тернівська (колишня ім. Леніна)

- В якості екокоридорів можуть виступати змінені людиною ділянки річкових долин. На Криворіжжі це канал р. Інгулець, збудований для відведення річкових вод за межі кар'єру Південного ГЗК та південний каньйоноподібний відрізок р. Інгулець, що знаходиться неподалік селища Рудничне і виник через відсипання по берегах річки відвалів висотою до 100 м.

**Відвідний канал
р. Інгулець ПАТ
Південний ГЗК.**

- Штучні лісові масиви можуть бути віднесені до екоцентрів, а лісосмуги – до екокоридорів. Саме лісосмуги повинні з'єднати техногенні та умовно природні (балочні та долинно-степові) екоцентри.
- Таким чином, при виборі складових регіональної екомережі гірничо-промислових регіонів пропонуємо відійти від «природності» і визнати можливим використання в якості природних ядер для екоцентрів і екокоридорів деяких антропогенних ландшафтів (відвалів, кар'єрів, провальних зон тощо).

